

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

Природничо-географічний факультет

Кафедра загальної та регіональної географії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан природничо-географічного факультету

« 29 » серпня 2025 р. Л.П. Міронєць

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Основи природоохоронного законодавства

галузь знань: 10 Природничі науки

спеціальність: 106 Географія

освітньо-професійна програма: Географія. Геоінформаційні технології

мова навчання: українська

Погоджено науково-методичною комісією природничо-географічного факультету

« 29 » серпня 2025 р.

Голова
(Міронєць Л.П., к.пед.н, доцент)

Розробник: Луценко Сергій Вікторович – доктор філософії, старший викладач кафедри загальної та регіональної географії

Робоча програма розглянута на засіданні кафедри загальної та регіональної географії
Протокол № 1 від “ 28 ” серпня 2025 року.

Завідувач кафедри

Корнус О.Г., канд. геогр. наук, доцент

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	бакалавр	Вибіркова	
		Рік підготовки:	
		2-й	
		Семестр	
		3-й	
		Лекції	
		24 год.	год.
		Практичні	
		24 год.	год.
		Самостійна робота	
		72 год.	год.
		Консультації	
		Вид контролю	
		залік	
Загальна кількість годин – 120			

1. Мета вивчення навчальної дисципліни:

«Основи природоохоронного законодавства» є оволодіння теорією і методологією основ екологічного права, вивчення законодавства у галузі використання, охорони та відтворення природних ресурсів, формування навиків його застосування на практиці, вироблення у студентів нового якісного стану екологічного мислення, формування культури особистості, яка проявляється в її еколого-правовій свідомості, мисленні, поведінці та практичній діяльності.

Студенти повинні **знати**:

- мету та завдання «Основ природоохоронного законодавства», структуру та програму навчальної дисципліни для побудови оптимального шляху її засвоєння в індивідуальному режимі;
- основні поняття та категорії «Основ природоохоронного законодавства»;
- систему еколого-правового регулювання навколишнього середовища та формування складових елементів;
- правові основи управління природокористуванням та охороною навколишнього середовища;
- правове регулювання використання й охорони вод і водних ресурсів в Україні і світі;
- особливості правового регулювання охорони та використання надр та атмосферного повітря;
- особливості правового регулювання використання й охорони рослинного світу, лісів та тваринного світу;
- особливості правового регулювання поводження з відходами та небезпечними хімічними речовинами.

вміти:

- вчитися і оволодівати сучасними знаннями в галузі природоохоронного законодавства;
- аналізувати на рівні новітніх досягнень, необхідних для дослідницької та/або інноваційної діяльності у сфері екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування;
- обґрунтовувати визначення основних понять та категорій основ природоохоронного законодавства;
- застосовувати міждисциплінарні підходи при критичному осмисленні екологічних проблем;
- застосовувати новітні методи та інструментальні засоби екологічних досліджень, у тому числі методи та засоби математичного і геоінформаційного моделювання;
- самостійно знаходити та аналізувати джерела екологічної інформації, які стосуються природоохоронного законодавства;
- демонструвати обізнаність щодо новітніх принципів та методів захисту навколишнього середовища;
- використовувати сучасні інформаційні ресурси та чинні нормативні документи з питань екології, природокористування та захисту довкілля;

2. Критерії оцінювання результатів навчання

Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90-100	Глибоко і міцно засвоїв програмний матеріал основ природоохоронного законодавства; вичерпно, послідовно, грамотно і логічно його викладає. Прогнозує і передбачає подальший хід явища, описує можливі наслідки, результати, що випливають з наявних даних. Конструює гіпотези і перевіряє їх. При цьому студент не має утруднень при відповідях на видозмінені завдання, вільно справляється із класифікаціями, типологіями та іншими видами застосування знань, показує знайомство з законодавчою, монографічною літературою, правильно обґрунтовує прийняті рішення, володіє різнобічними навичками і прийомами виконання практичних робіт, володіє в повному обсязі специфічним поняттєво-термінологічним апаратом навчальної дисципліни.
82-89	Твердо знає програмний матеріал з дисципліни, грамотно й по суті викладає його; не допускає суттєвих неточностей у відповідях на питання, правильно застосовує теоретичні положення при вирішенні практичних питань і задач, впевнено володіє необхідними навичками і прийомами їх виконання, коректно встановлює причинно-наслідкові зв'язки.
74-81	Знає програмний матеріал, грамотно й по суті викладає його, але допускає деякі неточності під час відповіді; правильно застосовує теоретичні положення при вирішенні практичних питань і задач, володіє необхідними навичками і прийомами їх виконання. Самостійно відтворює знання з елементами перетворення. Застосовує їх у видозмінений, але близькій до типової ситуації, однак потребує допомоги викладача. Дає свою власну інтерпретацію матеріалу (пояснення, короткий виклад). Уміє встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, здійснює перенесення дій.
64-73	Має знання лише основного матеріалу, але не засвоїв його окремих деталей, допускає неточності, недостатньо правильні формулювання, порушення послідовності у викладі програмного матеріалу і відчуває утруднення при виконанні практичних робіт і розв'язанні задач.

60-63	Самостійно відтворює інформацію та застосовує її у типовій ситуації, але при цьому виявляє невпевненість у своїх діях. На основі фактів робить висновки, але за допомогою викладача, намагається зробити звіт про виконані дії.
35-59	Не знає більшої частини програмного матеріалу, допускає суттєві помилки; не володіє у достатньому обсязі поняттєво-термінологічним апаратом науки; невпевнено, із помилками виконує практичні завдання; не вміє наводити приклади із життя та встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; відтворює інформацію лише на основі зовнішньої підказки.
1-34	Має загальне уявлення про навчальну дисципліну, знання програмного матеріалу носить фрагментарний характер, відповіді на запитання дає «так» чи «ні».

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль												Разом	Загальна сума
РОЗДІЛ 1						РОЗДІЛ 2							
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	60	100
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5		
Контроль самостійної роботи												40	
3	4	3	3	3	4	3	4	3	4	3	3		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	задовільно
60 - 63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

1. Засоби діагностики результатів навчання

Поточний та підсумковий контроль проводяться відповідно до вимог Положення «Про порядок оцінювання знань студентів у Європейській кредитно-трансферній системі (ЄКТС) організації освітнього процесу», затвердженого вченою Радою СумДПУ ім. А.С.Макаренка (протокол №7 від 23.02.2015).

Засобами оцінювання та формами оцінювання є: усне та письмове опитування, тестування, участь у дискусіях, індивідуальне навчально-дослідне завдання, результати виконання практичних робіт, залік. Оцінювання знань, навичок студентів враховує всі види занять, які передбачені програмою навчальної дисципліни. Загальна оцінка з дисципліни складається з поточних оцінок, які студент отримує під час практичних занять, виконання завдань самостійної роботи, контрольних робіт.

4. Програма навчальної дисципліни

4.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРИРОДООХОРОННОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Тема 1. Природоохоронне законодавство і екологічна політика України та ЄС. Предмет, джерела і система екологічного права України та ЄС.

Сутність понять «природоохоронне законодавство», «екологічне законодавство» та «екологічне право». Основні визначення і терміни курсу. Роль екологічного права у здійсненні екологічної політики держави. Основні положення екологічного права. Основні напрями державної екологічної політики. Предмет і методи екологічного права. Об'єкти екологічного права. Джерела екологічного права. Поняття та ознаки екологічного права. Мета екологічного права. Принципи екологічного права. Функції та норми екологічного права. Система екологічного права.

Тема 2. Екологічні права і обов'язки громадян.

Поняття екологічних прав громадян. Види екологічних прав громадян. Гарантії екологічних прав громадян та їх форми захисту. Конституційні екологічні права громадян. Обов'язки громадян у галузі екології.

Тема 3. Право природокористування.

Право природокористування. Принципи права природокористування. Суб'єкти та об'єкти права природокористування. Права і обов'язки природокористувачів. Особливості орендних правовідносин природокористування. Права і обов'язки суб'єктів орендних правовідносин природокористування. Підстави виникнення та припинення права природокористування.

Тема 4. Право власності на природні ресурси.

Поняття права власності на природні ресурси. Форми права власності на природні ресурси. Підстави для виникнення відносин права власності на природні ресурси. Об'єкти і суб'єкти права власності на природні ресурси. Зміст права власності на природні ресурси. Форми та методи забезпечення права власності на природні ресурси. Припинення права власності на природні ресурси.

Тема 5. Правові засади управління, законодавче регулювання та економічний механізм у галузі екології.

Поняття управління в галузі екології. Функції управління в галузі екології. Система органів управління в галузі екології. Законодавче та нормативно-правове регулювання у сфері охорони природи, природокористування та екологічної безпеки. Стан нормативної бази охорони природи. Економічний механізм природокористування та фінансування природоохоронної діяльності. Міжнародне екологічне право і співробітництво України в екологічній сфері.

Тема 6. Відповідальність за порушення природоохоронного законодавства.

Відповідальність за порушення права природокористування. Поняття екологічного правопорушення. Об'єкти та суб'єкти правопорушення. Цивільна правова та дисциплінарна відповідальність. Адміністративна відповідальність. Проведення справ про притягнення до адміністративної відповідальності. Підвідомчість справ про адміністративні правопорушення.

РОЗДІЛ 2. ПРИРОДООХОРОННЕ ЗАКОНОДАВСТВО ТА РЕГУЛЮВАННЯ КОМПОНЕНТІВ ДОВКІЛЛЯ

Тема 7. Екологічна безпека і правові проблеми Чорнобильської катастрофи.

Загальні засади екологічної безпеки. Класифікація надзвичайних ситуацій. Надзвичайні ситуації природного характеру. Загальна характеристика проблеми Чорнобильської катастрофи. Стан правового і законодавчого забезпечення зони чорнобильської катастрофи. Правові основи постійного проживання населення та роль персоналу у зоні відчуження.

Тема 8. Правовий режим використання, відтворення і охорони лісів, тваринного світу та природно-заповідного фонду.

Лісове законодавства України. Контроль за охороною, захистом, використанням та відтворенням лісів. Відповідальність за порушення лісового законодавства. Законодавство України про охорону, використання і відтворення тваринного світу. Права та обов'язки громадян при використанні об'єктів тваринного світу. Охорона тваринного світу. Контроль у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу. Право користування природно-заповідним фондом України.

Тема 9. Правове регулювання охорони та використання земель і надр.

Правова охорона земель. Державні органи регулюючі охорону земель. Правове регулювання охорони та використання надр.

Тема 10. Правова охорона, використання й відтворення вод.

Поняття правової охорони вод. Компетенції органів влади у галузі охорони вод. Види водокористувачів, їх права та обов'язки.

Тема 11. Правове регулювання охорони атмосферного повітря.

Державне управління в галузі охорони атмосферного повітря. Обов'язки суб'єктів підприємницької діяльності в галузі охорони атмосферного повітря.

Відповідальність за порушення законодавства в галузі охорони атмосферного повітря.

Тема 12. Правове регулювання в сфері поводження з відходами та небезпечними хімічними речовинами.

Права громадян у сфері поводження з відходами. Права підприємств, установ та організації у сфері поводження з відходами. Обов'язки суб'єктів господарювання у сфері поводження з відходами. Компетенції та повноваження органів влади у сфері поводження з відходами. Відповідальність за порушення законодавства про відходи.

4.2. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин					
	Ус ього	у тому числі				
		Лек ції	Пра кт.	Л а б о р.	К о н с.	Сам остр. об.
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРИРОДООХОРОННОГО ЗАКОНОДАВСТВА						
Тема 1. Природоохоронне законодавство і екологічна політика України та ЄС. Предмет, джерела і система екологічного права України та ЄС.	10	2	2			6
Тема 2. Екологічні права і обов’язки громадян.	10	2	2			6
Тема 3. Право природокористування.	10	2	2			6
Тема 4. Право власності на природні ресурси.	10	2	2			6
Тема 5. Правові засади управління, законодавче регулювання та економічний механізм у галузі екології.	10	2	2			6
Тема 6. Відповідальність за порушення природоохоронного законодавства.	10	2	2			6
Разом за розділом 1	60	12	12			36
РОЗДІЛ 2. ПРИРОДООХОРОННЕ ЗАКОНОДАВСТВО ТА РЕГУЛЮВАННЯ КОМПОНЕНТІВ ДОВКІЛЛЯ						
Тема 7. Екологічна безпека і правові проблеми Чорнобильської катастрофи.	10	2	2			6
Тема 8. Правовий режим використання, відтворення і охорони лісів, тваринного світу та природно-заповідного фонду.	10	2	2			6
Тема 9. Правове регулювання охорони та використання земель і надр.	10	2	2			6

Тема 10. Правова охорона, використання й відтворення вод.	10	2	2			6
Тема 11. Правове регулювання охорони атмосферного повітря.	10	2	2			6
Тема 12. Правове регулювання в сфері поводження з відходами та небезпечними хімічними речовинами.	10	2	2			6
<i>Разом за розділом 2</i>	60	12	12			36
Всього	120	24	24			72

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Роль екологічного права у здійсненні екологічної політики держави: Основні положення екологічного права, основні напрями державної екологічної політики.	2
2.	Поняття екологічних прав громадян: види екологічних прав громадян та гарантії екологічних прав громадян і їх форми захисту.	2
3.	Право природокористування: принципи права природокористування, суб'єкти та об'єкти права природокористування, права і обов'язки природокористувачів.	2
4.	Поняття права власності на природні ресурси: форми права власності на природні ресурси.	2
5.	Поняття управління в галузі екології: функції управління в галузі екології та система органів управління в галузі екології.	2
6.	Відповідальність за порушення права природокористування: поняття екологічного правопорушення, об'єкти та суб'єкти правопорушення.	2
7.	Загальні засади екологічної безпеки: класифікація надзвичайних ситуацій, надзвичайні ситуації природного та техногенного характеру.	2
8.	Лісове законодавства України.	2
9.	Охорона та використання земель і надр.	2
10.	Охорона, використання й відтворення вод.	2
11.	Охорона атмосферного повітря.	2
12.	Законодавче регулювання в сфері поводження з відходами та небезпечними хімічними речовинами.	2
	<i>Разом</i>	24

Теми лабораторних занять

Виконання лабораторних робіт даною робочою програмою не передбачено.

5. Рекомендовані джерела інформації

Основні

1. Караїм О. А. Українське та міжнародне природоохоронне законодавство: курс лекцій. Луцьк: ВНУ імені Лесі Українки, 2024. 168 с.
https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/24958/1/karaim_KL.pdf

2. Данилюк С. М. Доктринальний підхід до визначення екологічної шкоди в Європейському Союзі та Україні. Галицькі студії: Юридичні науки. № 1. 2023. С. 11–16. DOI: https://doi.org/10.32782/galician_studies/law-2023-1-2
3. База «Законодавство України» на порталі Верховної Ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/zak>
4. Караїм О. А., Милько І. П., Караїм В. П. Формування системи екологічного менеджменту підприємств в аспекті відновлення сталого розвитку регіонів. Наукові праці ДонНТУ. Серія: «Економічна» №2(26), 2022. С. 29–38. URL: https://economics.donntu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/03/5_stattya-karayim-mylko-karayim.pdf
5. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2697-19>

Додаткові

1. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року. Указ Президента України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>
2. Про управління відходами. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text>
3. «Про охорону навколишнього природного середовища» Закон України від 26 травня 1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>
4. Про охорону атмосферного повітря. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2707-12#Text>
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#Text>
6. Офіційний сайт Європейського союзу. URL: <https://european-union.europa.eu/select-language?destination=/node/1>
7. Обіюх Н. М. Природоохоронне законодавство та екологічне право: Методичні вказівки і завдання для підготовки до практичних занять здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОП «Екологія» спеціальності 101 «Екологія». Біла Церква: БНАУ, 2023. 55 с.
8. Корнієнкова К., Проценко О. Правове регулювання поводження з відходами в Україні та Європейському Союзі. Підприємництво, господарство і право. № 11. 2019. С 127–130.
9. Караїм О. А. Проблеми українського екологічного законодавства в умовах повоєнного відновлення сталого розвитку регіонів. Наукова інтеграція в умовах глобальних викликів: збірник тез доповідей IV Міжнародної мультидисциплінарної науково-практичної конференції (Луцьк, 20 червня 2023 р.). / За заг. ред. Павліхи Н. В. – Луцьк : Вежа-Друк, 2023. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). – Об'єм даних 3,12 Мб. С. 128–131.

Інформаційні ресурси

1. Водний Кодекс України - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Земельний Кодекс України - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>
3. Лісовий Кодекс України - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#Text>
4. Кодекс України Про надра - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80#Text>
5. Червона книга України - <https://redbook-ua.org/>

6. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

1. Атлас вчителя. К.: ДНВП «Картографія», 2015. 328 с.
2. Відеоматеріали і презентації за темами курсу.